

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ЗМІНИ ПРАВОВОГО ВЕКТОРУ

PERIODIZATION OF THE CIVIL SERVICE: CHANGES IN THE LEGAL VECTOR

Пашко І.С., аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Національна академія внутрішніх справ

Наголошується на тому, що державна служба є державним правовим і соціальним інститутом, який здійснює в рамках своєї компетенції реалізацію цілей та функцій органів державної влади шляхом професійного виконання службовцями своїх посадових обов'язків і повноважень, що забезпечують взаємодію держави й громадян у реалізації їх інтересів, прав та обов'язків.

Зазначається, що для ефективного виконання покладених функцій, державна служба повинна залишатися стабільною, професійною та політично неупередженою, відповідати принципам належного врядування та стандартам і кращим практикам. Однак через ряд негативних чинників які впливали на Україну роками (постійна зміна шляхів та механізмів реформування, COVID-19, відкритий воєнний напад РФ на Україну тощо) державна служба віддзеркалює певні проблеми, особливості, нові напрями, тенденції і, одночасно показує свою гнучкість до них. Вказується на важливості виявлення та аналізі таких обставин. Проведено періодизацію і показано, що на історичному аналізі існує можливість будувати новий підхід до проведення комплексних реформ у різних сферах державної політики та системи державного управління.

Зроблені висновки про те, що: Перший період (1993), частково і віддзеркалював ідеологію та засадничі принципи організації діяльності державного апарату радянської епохи, однак відіграв важливу прогресивну роль у становленні та функціонуванні інституту вітчизняної державної служби. Його можна визначити як період пострадянського формування державної служби в Україні. Другий період (2011), на той час досить ґрунтовно визначив суть підходів до формування адміністративного апарату в Україні і певною мірою характеризував ситуацію, яка склалась у країні з завданнями та функціями державної служби та її представників. Тому цей період слід охарактеризувати як період концептуального осмислення державної служби в незалежній Україні. Третій період (2016) характеризує ідеальна модель організації управління, яку тривалий час враховували при створенні професійної державної служби за рекомендаціями ЄС. Модернізація державної служби відбувається на засадах великого масиву прийнятих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність усієї системи державного управління. Тому цей період слід охарактеризувати як період – євроорієнтований. Інституціоналізація державної служби на цьому періоді не завершилася.

Ключові слова: періодизація, держава, державна служба, закон, інституціоналізація, інститут

It is emphasized that the civil service is a state legal and social institution, which, within its competence, realizes the goals and functions of state authorities through the professional performance by employees of their official duties and powers, which ensure the interaction of the state and citizens in the realization of their interests, rights and obligations.

It is noted that in order to effectively perform the assigned functions, the civil service must remain stable, professional and politically impartial, comply with the principles of good governance and standards and best practices. However, due to a number of negative factors that have influenced Ukraine over the years (constant changes in the ways and mechanisms of reform, COVID-19, the open military attack of the Russian Federation on Ukraine, etc.), the civil service reflects certain problems, features, new directions, trends and, at the same time, shows its flexibility to them. The importance of identifying and analyzing such circumstances is indicated.

The periodization was carried out and it was shown that, based on historical analysis, there is an opportunity to build a new approach to carrying out comprehensive reforms in various spheres of state policy and the state administration system.

Conclusions were made that: The first period (1993) partly reflected the ideology and basic principles of the organization of the state apparatus of the Soviet era, but played an important progressive role in the formation and functioning of the institution of the domestic civil service. It can be defined as the period of post-Soviet formation of the civil service in Ukraine. The second period (2011), at that time, quite thoroughly determined the essence of approaches to the formation of the administrative apparatus in Ukraine and to a certain extent characterized the situation that developed in the country with the tasks and functions of the civil service and its representatives. Therefore, this period should be characterized as a period of conceptual understanding of civil service in independent Ukraine. The third period (2016) is characterized by an ideal model of management organization, which was taken into account for a long time when creating a professional civil service according to EU recommendations. The modernization of the civil service takes place on the basis of a large array of adopted normative legal acts that regulate the activities of the entire state administration system. Therefore, this period should be characterized as a Euro-oriented period. The institutionalization of the civil service was not completed during this period.

Key words: periodization, state, civil service, law, institutionalization, institute

Постановка проблеми. Державна служба є державним правовим і соціальним інститутом, який здійснює в рамках своєї компетенції реалізацію цілей та функцій органів державної влади шляхом професійного виконання службовцями своїх посадових обов'язків і повноважень, що забезпечують взаємодію держави й громадян у реалізації їх інтересів, прав та обов'язків. Для ефективного виконання покладених функцій, державна служба повинна залишатися стабільною, професійною та політично неупередженою, відповідати принципам належного врядування та стандартам і кращим практикам. Однак через ряд негативних чинників які впливали на Україну роками (постійна зміна шляхів та механізмів реформування, COVID-19, відкритий воєнний напад РФ на Україну тощо) державна служба віддзеркалює певні проблеми, особливості, нові напрями, тенденції і, одночасно показує свою гнучкість до них. Саме у виявленні та аналізі таких обставин полягає наукова проблематика, адже виключно на історичному аналізі вдається можливим будувати новий

підхід до проведення комплексних реформ у різних сферах державної політики та системи державного управління.

Метою статті є розкриття на підставі всебічного аналізу наукових праць і нормативно-правових актів, сутності та змісту кожного етапу становлення державної служби.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості трансформації та розвитку державної служби досліджені у працях Н. Панова, С. Ківалов, О. Курінний, Н. Рунова, І. Солопова, В. Тимошук, В. Федоренко, О. Шапран та ін. Водночас потрібно детальніше вивчити особливості адаптації та організації роботи інституту державної служби в умовах невизначеності, висвітлити та проаналізувати думки науковців та практиків щодо стану справ та перспектив розвитку за нових умов.

Основні результати дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства державна служба постає як складний інституціональний комплекс а отже: державна служба як інституціональна система включає основні структурні еле-

менти та системоутворюючі чинники, загальними ознаками якої є: наявність спільної мети; усвідомлення виконання кожним елементом системи своїх завдань, які випливають із загальної мети; ієрархічні відносини між елементами системи і їх координація; наявність зворотного зв'язку між керівними і керованими елементами системи.

Отже, **I період** характеризується прийняттям Закону «Про державну службу» від 16 грудня 1993 N 3723-XII. Мета закону полягала у регулюванні суспільних відносин, які охоплювали діяльність держави щодо створення правових, організаційних, економічних та соціальних умов реалізації громадянами України права на державну службу. Він визначав загальні засади діяльності, а також статус державних службовців, які працюють у державних органах та їх апараті [1]. У контексті закону державна служба розумілася як професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Таким чином, визначення поняття «державна служба» базувалося на тому, що державна служба – це різновид трудової діяльності людини, який регламентується і адміністративним, і трудовим законодавством. На думку Н. Панової це визначення характеризувалося більшою чіткістю, ясністю й зрозумілістю [2, с. 179; 3, с. 53].

Як зазначає І. Солопова закон був далеким від досконалості, основне його значення проявилось в самому факті інституціоналізації в Україні державної служби, що було, своєю чергою, важливим етапом українського державотворення. Проте як на час проголошення незалежності України, так і тоді залишалося проблемним розділення приватних і публічних інтересів, відділення влади від бізнесу, а політичної діяльності від державної служби [4, с. 98].

На думку Н. Рунової прийняття окремого закону про державну службу в 1993 дало можливість констатувати сам факт утворення інституту державної служби в Україні. В значній мірі закон виконав своє завдання зі створення й законодавчого забезпечення основних напрямів функціонування інституту державної служби в Україні. Однак, в ширшому контексті впровадження в життя закону не дало очікуваних результатів. Державна служба, за тих умов, не стала підконтрольною суспільству демократичною та ефективною організацією державно-службової діяльності, спрямованою на вирішення нагальних проблем, що стоять перед суспільством і державою [5, с. 150–151].

II період характеризується прийняттям Закону «Про державну службу» від 17 листопада 2011 № 4050-VI. Закон визначив принципи, правові та організаційні засади державної служби, умови та порядок реалізації громадянами України права на державну службу [6]. Першочергове значення при характеристиці процесу законодавства України мали документи, що втратили чинність, а саме Укази Президента України: від 25 травня 1994 № 256 «Про ранги державного службовця народних депутатів України»; від 9 листопада 2000 № 1212 «Про Комплексну програму підготовки державних службовців»; від 5 березня 2004 № 278 «Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу»; від 20 лютого 2006 № 140 «Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу в Україні»; від 20 вересня 2007 № 900 «Про заходи щодо реформування державної служби в Україні та забезпечення захисту конституційних прав державних службовців»; від 12 серпня 2010 № 806 «Про першочергові заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної кадрової політики»; від 1 лютого 2012 № 45 «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки»; від 20 липня 2012 № 453 «Про План заходів щодо реалізації у 2012 році положень Стратегії державної кадрової полі-

тики на 2012–2020 роки»; від 23 квітня 2013 № 229 «Про План заходів щодо реалізації у 2013 році положень Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки» [7].

Щодо визначення поняття «державна служба» за законом 2011 слід акцентувати увагу насамперед на тому, що державна служба – це діяльність щодо здійснення повноважень, безпосередньо пов'язаних із реалізацією завдань та виконанням функцій державного органу. При цьому важливо звернути увагу на те, що неможливо визначити поняття «державна служба» без звернення до поняття «державний службовець», які є взаємопов'язаними та взаємообумовленими як у законі 1993, так і в законі 2011 відмінність цього взаємозв'язку полягає в тому, що в законі 1993 визначення поняття «державний службовець» надається через поняття «державна служба», а в законі 2011 поняття «державна служба» надається через поняття «державний службовець» [8, с. 8].

З огляду на зазначене закон 2011 на відміну від попереднього, передбачав перелік повноважень державного службовця, які, власне, дають право вважати його саме державним службовцем. С. Ківалов надає аналіз цих повноважень. 1. Розроблення, експертиза та/або редагування проєктів нормативно-правових актів; 2. Надання адміністративних послуг; 3. Здійснення державного нагляду (контролю). 4. Управління державним майном або майном, що належить АРК, державними корпоративними правами. 5. Управління персоналом державних органів, органів влади АРК або їх апарату. 6. Реалізація інших повноважень відповідного органу [8, с. 8–12].

Важливим кроком на шляху до модернізації державної служби з метою вдосконалення управління державною службою в Україні Указом Президента України від 18 липня 2011 «Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби» [9] стало створення єдиного органу, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державної служби та здійснює функціональне управління державною службою – Національного агентства України з питань державної служби. Згодом, в умовах проголошених реформ постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 № 500 було затверджене нове Положення про Національне агентство України з питань державної служби [10].

Стратегія державної кадрової політики України на 2012–2020 роки, схвалена Указом Президента України від 1 лютого 2012 [12], регламентувала забезпечення всіх сфер життєдіяльності суспільства кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою. У стратегії були зазначені питання, що потребують вирішення: необхідність забезпечення взаємозв'язку між ринком освітніх послуг та ринком праці, приведення обсягів та якості професійної освіти й навчання у відповідність до потреб роботодавців; підвищення ролі соціальних партнерів, суб'єктів господарювання в реалізації стратегії навчання впродовж життя. Головною метою цієї програми було створення комплексного підходу до формування та реалізації державної кадрової політики та забезпечення ефективного реалізації Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 рр. Так, 2012 з метою вироблення комплексного підходу до створення людського капіталу, кадрової системи держави та забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної та ефективною держави, Національним агентством України з питань державної служби розробляється проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції державної цільової програми щодо формування та реалізації державної кадрової політики», далі Розпорядження

було схвалено з назвою «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку державної служби на період до 2016 року», проте згодом втратило чинність на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 05.03.2014 № 71 «Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проєктів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» [13]. 10 вересня 2014 з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та відповідно до пунктів 9 і 91 статті 116 Конституції України Кабінет Міністрів України затверджує постановою «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [14].

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 № 5/2015 [15], реалізацію реформи державного управління визначено однією з першочергових реформ. Її мета – створення професійного інституту державної служби та забезпечення її ефективності. Поряд із цим, реформу державної служби Стратегією також включено до переліку реформ за вектором розвитку. Водночас Стратегією національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України від 6 травня 2015 № 287/2015 [16], «депрофесіоналізацію та деградацію державної служби» визначено однією з актуальних загроз національній безпеці України. У свою чергу, реформування інституту державної служби, формування висококваліфікованого, патріотичного, політично нейтрального корпусу державних службовців є одним з основних напрямів державної політики національної безпеки України.

Про загалом позитивний вплив Закону України «Про державну службу» на інституціоналізацію та професіоналізацію державної служби відзначає В. Федоренко [16, с. 201]. М. Іншин характеризує закон зазначав – «Сучасний підхід до питань державної служби полягає в тому, що вона повинна розглядатись у поєднанні з питаннями державного управління. Вчинення управлінських дій повинно служити інтересам усього суспільства, а не окремим особам, тому що держава має бути виразником інтересів усього народу і служити усьому народові. Статус, цілі та завдання державної служби є похідними від інтересів, цілей, завдань і волі соціуму. У цьому і полягає соціальний характер державного управління і державної служби. Відтак, об'єктивна природа державної служби як соціального інституту обумовлена зміненою природою і призначенням нової демократичної та правової держави [17, с. 19–20].

В. Тимошук та О. Курінний приходять до висновку, що даний закон увібрав у себе деякі позитивні напрацювання у сфері державної служби, сформовані науковцями та практиками з часу прийняття першого Закону України «Про державну службу» у грудні 1993. Важливим є змінений погляд на сутність державної служби. Так, відображене у законодавчій дефініції призначення державної служби, яке раніше охоплювало лише виконання завдань і функцій держави, відтепер акцентоване на підготовку пропозицій щодо формування державної політики та надання адміністративних послуг. Тож за законом державна служба має сприйматись не як суто допоміжний інститут держави, який уможливує функціонування її органів, – а передусім як механізм забезпечення реалізації прав і свобод людини, колективних інтересів суспільства [18].

Критичним, на думку О. Шапран, є той факт, що у цьому законі не було взято до уваги ключові рекомендації, зроблені програмою SIGMA, яка фінансується ЄС, що, у свою чергу, поставило під ризик програму підтримки публічної адміністрації вартістю 70 млн євро, про що офіційно було вказано в щорічному звіті по Україні в рамках Європейської політики сусідства, який оцінює стан виконання Україною Порядку денного Асоціації ЄС-Україна у 2011 опублікованому Делегацією ЄС в Україні 19, с. 101].

М. Кузнецова здійснивши аналіз тенденцій розвитку законодавства України про державну службу, виокремлює основні векторні напрями його розвитку: інституціональні зміни, що передбачають створення стійких інститутів громадської участі в процесах підготовки та прийняття державних управлінських рішень, коригування самих рішень і процедур їх реалізації органами влади, а також формування прийнятих і підтриманих суспільством механізмів зворотного зв'язку; кадрові зміни – полягають у підтримці стабільності системи управління шляхом призначення керівників, орієнтованих на роботу з поточною управлінською командою і мають чітко поставлені завдання розвитку (регулювання) сфери, що перебуває і їх віданні. Це означає перерозподіл посад і повноважень між органами влади, включаючи створення нових, без зміни сутності їх діяльності в рамках наявних функцій (повноважень); функціональні зміни – являють собою набір управлінських технологій, раціоналізують внутрішні процедури діяльності органів влади, але не зачіпають рівень і якість політичних (стратегічних) рішень, а також спосіб виконання доручення «зверху» найбільш економічно [20, с. 192–193].

Нарешті **III період** характеризується тим, що 1 травня 2016 набрав чинності новий Закон України від 10 грудня 2015 «Про державну службу», що визначив принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях [21].

Як зазначили свого часу О. Дрозд і В. Павліченко – законом збережено закладену концепцію та ключові положення поданого Кабінетом Міністрів України [22, с. 15; 23, с. 450]. Це стосується насамперед питань щодо: сфери дії закону та виведення за його межі політичних посад та посад патронатної служби, а також посад працівників, які виконують функції з обслуговування та допоміжні функції; запровадження посад державних секретарів міністерств, котрі є керівниками державної служби в цих органах; політичної неупередженості державних службовців як одного з ключових принципів державної служби, який передбачає недопущення впливу політичних поглядів державних службовців на їхню професійну діяльність і прийняті ними рішення; визначення повноважень керівника державної служби в державних органах, котрим здійснюватиметься управління державною службою; системної класифікації посад державної служби залежно від характеру та обсягу повноважень державних службовців, їхньої кваліфікації та професійної компетентності; єдиних умов вступу на державну службу шляхом проведення відкритого конкурсу та, зокрема, запровадження на законодавчому рівні можливості застосування тестів для відбору кандидатів на вакантні посади державної служби (на сьогодні тестування не унормоване жодним законом України); створення Комісії з питань вищого корпусу державної служби як постійного колегіального органу, що працює на громадських засадах із широким залученням до своєї роботи інститутів громадянського суспільства та має відповідні повноваження; щорічного оцінювання результатів службової діяльності державного службовця (замість нині наявної атестації державного службовця); створення нових підходів до оплати праці державних службовців, які ґрунтуються на класифікації посад державної служби за групами оплати праці та за юрисдикцією державних органів, а також значного посилення ролі посадового окладу в структурі заробітної плати й оптимізації кількості її складових (за визначенням Програми SIGMA така система оплати праці є прозорою та обґрунтованою й близька до стандартів ЄС); визначення вичерпного переліку підстав для припинення державної служби; встановлення пен-

сійного забезпечення державних службовців відповідно до вимог Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», що передбачено й іншими актами чинного законодавства [24, с. 49–50].

Ю. Кунев зі змісту нового закону, вбачає, що виконання завдань і функцій держави передбачають їх попередню формалізованість у нормах права, а не прив'язку до невизначеного в цьому законі терміна «політика», за допомогою якого визначаються завдання і функції держави: «забезпечення реалізації державної політики»; «аналізу державної політики»; «забезпечує формування та реалізує державну політику» тощо. Тобто за неконкретного визначення функцій державної діяльності всі державні службовці можуть на законних підставах діяти, виходячи з основного принципу функціонування тоталітарної держави «політичної доцільності» [25, с. 39].

Разом з тим, відмічає В. Костюк нова редакція Закону України «Про державну службу» дещо поглиблює та конкретизує розуміння державної служби. На його думку законодавче визначення державної служби є дещо дискусійним. По-перше, таке визначення видається достатньо громіздким та суперечливим. По-друге, із змісту пропонуваного визначення (державна служба як «публічна, професійна, політично неупереджена діяльність») незрозуміло, якими суб'єктами вона має здійснюватись та в якому порядку. По-третє, державна служба є основоположним інститутом держави. Тому логічно було б, щоб державна служба охоплювала весь комплекс завдань та функцій держави, а не деякі з них. По-четверте, недостатньо переконливим видається спрямування державної служби в напрямі реалізації повноважень окремого державного органу. За таких обставин пропонуване визначення потребує якісної конкретизації, враховуючи те, що інститут державної служби виступає своєрідним правовим механізмом реалізації завдань та функцій держави. При цьому цей інститут функціонує через професійну, неупереджену, публічну та прозору діяльність уповноважених осіб (державних службовців), на нього поширюється державний нагляд та громадський контроль [26, с. 27].

Ось, що пише Н. Алюшина: «...у період реагування та адаптації до нових умов істотно змінилися форми та організації роботи на державній службі, з'явилися нові завдання та способи реагування на ситуації. ...Відбувся істотний розвиток за останні роки інституту державної

служби в частині управління персоналом, цифровізації та автоматизації робочих процесів. Державна служба проявила гнучкість та адаптивність до нової реальності і водночас зберегла стабільність у багатьох дослідників виникали сумніви щодо можливостей віддаленої роботи на державній службі. Наразі – розуміємо, що практика віддаленої роботи стала частиною організації роботи на державній службі, сприяла активному застосуванню засобів телекомунікаційного зв'язку, що стали невід'ємною складовою частиною щоденної роботи» [27, с. 15]. Фундаментом міцності державних інституцій стала зокрема і реформа держуправління, що з початку Періоду (2016) не дивлячись на повномасштабне вторгнення РФ довела свою результативність – в рекордні терміни отримати статус кандидата на вступ до ЄС [28].

Отже, дискусійність про зміст і концептуальне наповнення кожного з законів дозволило автору провести періодизацію і, щоб періодизація могла виконувати свої пізнавальні функції, в її основі покладено симбіоз часового, просторового, подієвого та змістовного критеріїв: Перший період (1993), частково і віддзеркалював ідеологію та засадничі принципи організації діяльності державного апарату радянської епохи, однак відіграв важливу прогресивну роль у становленні та функціонуванні інституту вітчизняної державної служби. Його можна визначити як період пострадянського формування державної служби в Україні. Другий період (2011), на той час досить ґрунтовно визначив суть підходів до формування адміністративного апарату в Україні і певною мірою характеризував ситуацію, яка склалась у країні із завданнями та функціями державної служби та її представників. Тому цей період слід охарактеризувати як період концептуального осмислення державної служби в незалежній Україні. Третій період (2016) характеризує ідеальна модель організації управління, яку тривалий час враховували при створенні професійної державної служби за рекомендаціями ЄС. Модернізація державної служби відбувається на засадах великого масиву прийнятих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність усієї системи державного управління. Державне управління підтвердило спроможність виконувати комплексні завдання та продовжувати реформи в період COVID-19 та воєнного нападу РФ на Україну. Тому цей період слід охарактеризувати як період – євроорієнтований. Інституціалізація державної служби на цьому періоді не завершилася.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну службу. Закон від 16 грудня 1993 року N 3723-XII. (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>
2. Панова Н. Новітні положення закону України «Про державну службу» 2015 р. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 178–182.
3. Панова Н. С. Державна служба як сфера функціонального управління. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 52–54.
4. Солопова І. В. Становлення і розвиток законодавства України про державну службу в умовах проголошених реформ. *Lex portus*. 2018. № 2. С. 95–109.
5. Рунова Н. О. Проблеми гармонізації законодавства у сфері організації та функціонування державної служби та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2015. Вип. 2. С. 148–157.
6. Про державну службу: Закон від 17 листопада 2011 року № 4050-VI (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4050-17#Text>
7. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України. Указ Президента України від 5 червня 2020 року № 214/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214/2020#Text>
8. Ківалов С. В. Новітні положення Закону України «Про державну службу» 2011 р. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 73. С. 7–22.
9. Питання управління державною службою в Україні. Указ Президента України 18 липня 2011 року N 769/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/2011#Text>
10. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби. Постанова Кабінету Міністрів від 1 жовтня 2014 р. № 500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text>
11. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки. Указ Президента України від 1 лютого 2012 року № 45/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45/2012#Text>
12. Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проектів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів від 5 березня 2014 р. № 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF#Text>

13. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади. Постанова Кабінету Міністрів від 10 вересня 2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>
14. Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020". Схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України № 287/2015. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>
16. Федоренко В. Законодавче забезпечення інституту державної служби в Україні: досвід, проблеми і перспективи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 199–203.
17. Іншин М. І. Сутність державної служби за новим законом України «Про державну службу»: аналіз поняття. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 25. С. 16–23.
18. Тимошук В., Курінний О. Новий закон про державну службу: новели та проблеми Вер 3, 2018. Юрінком Інтер. URL: https://yuricom.com/legal_practice/analitichna_yurysprudentsiia/novuj-zakon-pro-derzhavnu-sluzhbu-novely-ta-problemy
19. Шапран О. Ю. Перспективи розвитку державної служби в Україні у контексті запровадження нового законодавства про державну службу. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2014. № 3. С. 99–109.
20. Кузнецова М. Тенденції розвитку законодавства про державну службу в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4. С. 185–194.
21. Про державну службу. Закон від 10 грудня 2015 року. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
22. Дрозд О. Ю. Система адміністративного законодавства у сфері проходження державної служби. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 113–120.
23. Павліченко В. М. Напрями гармонізації національного нормативно-правового забезпечення праці державних службовців із законодавством країн пострадянського простору. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 16. С. 448–456.
24. Федоренко В. Новий Закон України «Про державну службу» – «дорожня карта» для формування європейської моделі державної служби. *Віче*. 2016. № 3–4. С. 48–51.
25. Кунєв Ю. Д. Державна служба: дієвість основних положень нового закону України. *Правова позиція*. 2016. № 1. С. 38–43.
26. Костюк В. Л. Інституційні новації державної служби через призму новітнього законодавства: науково-теоретичний аспект. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 26–32.
27. Алюшина Н. О. Розвиток Інституту Державної Служби в умовах карантину та воєнного стану. *Ефективність державного управління*. 2022. Вип. 1–2. С. 11–16.
28. Десять місяців стійкості: публічна служба. 30.12.2022. URL: <https://rdo.in.ua/article/desyat-misyaciv-stiykosti-publichna-sluzhba>